

tenemur tunc motibus positivè resistere, si non facile negotium sit illos repellere. Sat est igitur tunc negativè se habere cum firmo proposito nunquam consentiendi: Ipsa enim non consentiendi actualis cura sufficit tunc ad liberandum hominem à culpa saltem mortali, etsi non à veniali, si resistentia sit tepida, ut dicunt *Tol. Laym. etc. cum Salm. d. c. 13. n. 20.* Verum *Croix l. 5. cum. Az. et Sanch.* ut certum supponit, quòd in casu prædicto, quando tentatio diu durat, et nimis molestum foret jugiter motus positivè repellere, nullum peccatum sit eos permittere, negativè se habendo. Et sic facere consulit *Tourn. tom. 3. p. 531. Concl. 2. cum Sylo.* his qui sunt timoratae conscientiae.

Hic demum adnotanda sunt aliqua circa peccata omissionum: et notandum I cum *S. Th. et Salm. c. 10. n. 11.* ad quodlibet peccatum omissionis requiri actum positivum voluntatis; voluntas enim non exercetur, nec peccat, nisi per actum. Notandum II. Actus omissionem concomitantes, ut ludere, edere, dum v. g. omititur Sacrum, non esse peccaminosos, nisi sint causa omissionis, puta, cum lusus est causa omittendi Sacrum. Ita *Salm. de Princ. mor. c. 10. num. 16. Corn. Montes, etc.* Tunc autem actus influentes eandem malitiam omissionis induunt, non verò diversam, ut (contra *Suar. Gran. etc.*) tenent *Contin. Tourn. t. 2. p. 353. v. Dico 2. Lugo, Bec. Bon. Az. Fill. et Salm. c. 10. cum aliis, et communi*: Quare sufficit tunc tantum omissionem confiteri: Si verò actio, quæ est causa omissionis, sit etiam grave peccatum, nempe si quis omitat Sacrum ob furandum, tunc furtum potest dici in Confessione seorsim ab omissione Sacri, quia tunc furtum non est nisi causa aggravans, non autem mutans speciem. Ita *Nao. Lug. Dian. Leand. cum Salm. c. 10. n. 21. contra Corneio.*

10. — Notandum III quòd peccatum omissionis incipit imputari à tempore, quo advertenter ponitur illius causa. Ita dividendum cum *Sanchez, Bon. Fill. Becc. etc.* apud *Salm. c. 10. n. 22. contra Sylo. Pal. etc.* qui tenent, sed improbabiliter, quòd peccatum non committitur, nisi verè Sacrum omitatur. Dicendum præterea quòd ommissio voluntaria in causa etiam imputatur ad peccatum, etsi voluntas postea non possit operari, puta si quis se inebriet, prævidens causa ebrietatis se omissurum Missam, tunc tenetur confiteri causam, et effectum illius, ebrietatem scilicet et omissionem Sacri, ut melius, dicunt *Salm. num. 28. cum Sot. Sanch. Pal. Led. et aliis communiter.* (contra *Vasq. Bon. Laym. etc.*) Modò ante effectum secutum non retractetur voluntas, ut probabiliter docent *Sanch. Azor. Vill. et Salm. n. 29. etc.* tum enim est probabile non teneri confiteri effectum secutum. Vide dicta *l. 4. num. 149.* Ex hoc etiam deducitur, quòd si effectus accidat post retractionem, non incurritur censura contra peccantes imposita, quia ista requirit contumaciam in actu peccati, vide dicenda *l. 7. n. 40.*

11. — Quær. hic, an peccatum veniale sit contra Legem Divinam? Negare videtur *S. Th. v. 2. q. 88. a. 1. ad 1. dicens, non...*

est contra legem... sed... præter legem, quia non observat modum rationis quem lex intendit. Affirmant autem *Estius et Vasq. Sot. Med. Azor. apud Salm. Tract. 20. de Princip. mor. c. 8. de pecc. n. 4.* Et ratio istorum valde urget, quia peccatum veniale revera etiam est à Deo prohibitum, prout *Ecclii cap. 7. Noli velle mentiri. Matt. 5. non jurare omnino.* Ergo veniale etiam est contra Divinum Præceptum. Et hæc est vera sententia, nam, ut bene explicant *Salm. l. c. n. 6.* distinguit *S. Th.* substantiam legis, et modum legis; quare, licet culpa venialis non sit contra legis substantiam, est tamen contra modum legis observandæ, qui modus certè etiam à lege Divina præcipitur, quando dissonat à recta ratione. Ideo semper verum est, quòd peccatum veniale sit contra legem Dei si non substantialem, saltem (ut ita dicam) modalem.

Hic aliqui agunt de culpa originali, et de ejus effectu; sed quia hæc materia non est præsentis instituti, potes observare Scholasticos de ea tractantes.

Super autem censuris circa sententiam spectantem ad Conceptionem B. Mariæ V. vide Dissertationem in *lib. 7. de Censuris, ex n. 244.*

Hic tamen notandum, quòd Propositio quæ dicebat non esse mortale, nec mereri pœnam æternam *Peccatum Philosophicum*, nimirum culpa illa, quæ agnoscitur esse quidem contra rationem, sed non contra legem divinam, his verbis: « Quòd in eo qui vel » Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, sit grave peccatum, » sed non sit offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens » amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum, » Hæc Propositio damnata fuit ab Alexandro VIII. Et meritò, quoniam qui noverit opus suum adversari Naturæ rationabili, sat etiam agnoscit (saltem in confuso) injuriam quam irrogat Deo, qui est Auctor Naturæ.

DUBIUM II.

An, et quomodo desideria, et delectationes sint peccata?

PER desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem verò, simplex amor, et complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis, soletque dici morosa; non à mora temporis, cum momento possit perfici; sed quòd voluntas, post plenam advertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

12. An desiderium sumat speciem ab actu exteriori? — 13. An sit peccatum desiderium objecti mali cum consensu conditionali? — 14. An delectatio de objecto malo sit illicita, quamvis consensus sit conditionatus?

12. — « Resp. 1. Desiderium absolutum, sive cogitatio cum voluntate consentiente absolute in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem speciem, ac malitiam peccati, mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Est communis, et constat ex *Matth. 5. 28. Qui viderit, etc.* Ratio est, quia actus interior habet suam bonitatem, et malitiam ab actu externo, tanquam objecto. Ita commun.

15. — « Resp. 2. Desiderium cum consensu conditionali, quo quis aliquid concupiscit sub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non est peccatum, saltem mortale : v. g. vellem prædari, si à Deo mihi permetteretur; si Judex essem, malefactorem istum occiderem. *Val. t. 2. d. 6. q. 4. p. 4. Sayr. Sal. in t. 2. tr. 13. d. 16. s. 27. Vasq. 1. 2. d. 116. c. 2.* Si verò conditio malitiam non auferat, est peccatum: ut v. g. si cogites, si non esset infernus, mœcharer: si non essem religiosus, fornicarer; si non haberem rationem mei statûs, ulciscerer, occiderem te: item, si id mihi fecisses in adolescentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicasset: intellige, si dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ sumendæ, si esset in tali statu; secus enim est, si tantum ostendat, quid factururus fuisset in alio statu. *Bon. de matr. qu. 4. p. 8. n. 9.* Ratio responsionis est; quia, etsi consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura, ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præcisa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis esset illud amare absque conditione. *Caj. Sanch. l. 1. mor. c. 2. Vasq. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. num. 10.*

« 1. In omnibus solo jure positivo prohibitis, licitum est desiderium cum conditione hæc (si prohibitum non esset) v. g. ederem carnes die Veneris, si Ecclesia non vetuisset. Ratio est, quia conditio omnem malitiam, quæ à sola prohibitione est, aufert. *Azor. l. 4. cap. 6. qu. 10. Sanch. l. 2. c. 2. Vasq. d. 16. c. 2.*

« 2. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licitis tamen in aliquo casu, aut statu, si id pro conditione apponatur; v. gr. occiderem Petrum, si Deus mandaret: suspenderem furem, si essem Judex: ducerem uxorem, si liceret, si essem liber à voto: Ratio est, quia hæc sub illo statu sunt licita. Rectè tamen monet *Sa v. Peccatum*, hujusmodi desideria esse periculosa, et vitanda, atque, ut *Caj. ib. esse fatuas, et diabolicas tentationes, ib. et Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 10.*

« 3. Etsi idem quidam, ut *Caj. Salm. et Vasq.* universim affirmant de omnibus jure naturæ, et simpliciter prohibitis, si conditio impossibilis apposita tollat rationem peccati ab objecto: ut si dicas, si non esset peccatum, fornicarer, eò quòd tunc consensus non videtur ferri in malum: probabilius tamen videtur quod docent *Azor. Sanch. et Laym.* esse peccatum; eò quòd sit intrinsicè malum; nec malitia sua (quæ in consensum

» circa tale objectum traheret, nisi Dei lex arceret) exui possit: ideoque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, si efficaciter feratur; quia, si tantum sit significatio propensionis naturalis in illud objectum, non est peccatum. *Sanch. l. 1. c. 2. n. 25. Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. C. de Lugo d. 16. n. 376.*

Quæritur igitur, an peccet qui optat aliquod objectum malum, sub conditione si liceret? Distinguendum: Si conditio auferret malitiam objecti, tunc non peccaret saltem graviter. Hocque accidere potest, non solum in vetitis de jure positivo, prout si diceret: Ederem carnes in Quadragesima, nisi Ecclesia prohiberet: Sed etiam in vetitis de jure naturali, casu quo objectum posset esse licitum, nempe dicendo: Si Deus permetteret, vellem rem illam Titii arripere; Nisi essem Sacerdos, uxorem ducerem, et similia; ita cum *Bus. ut supra, San. Dec. t. 1. c. 2. n. 24. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 10. Spor. t. 1. p. 82. n. 18.* et alii communiter. Diximus saltem graviter, nam ordinariè hujusmodi desideria non excusantur à veniali, cum communiter sint periculosa, aut saltem otiosa. Peccaret verò lethaliter, quando conditio non auferret malitiam objecti, nimirum dicendo: Peccarem, si non esset infernus; occiderem inimicum, si essem haberem; fornicarer, si non essem Religiosus, etc. Hoc certum est apud omnes: Sic etiam pariter dicunt *Sanch. l. c. n. 23. Spor. n. 20. et Laym. n. 11. cum Adr. et Azor.* peccari in talibus desideriis conditionatis, quando malitia nequit seungi ab objecto, putà si diceret: si non esset peccatum, vellem blasphemare, pejorare, mœchari, fornicari, ulcisci, et similia; quia hæc sunt intrinsicè mala, et nunquam à peccato immunita esse possunt. Unde censet *Laym.* non excusari à culpa gravi, qui deliberata et efficaci voluntate hujusmodi objecta desideraret, quanvis sub conditione, si liceret. Verum tamen satis probabiliter sentiunt *Bon. de Matr. D. 4. p. 8. n. 21. cum Valent. et Suar. Pal. t. 1. tr. 2. D. p. 10. §. 2. n. 10. cum Sa, Vasq. Sayr. et Salm. tr. 20. c. 13. n. 62. cum Caj. Tap. Salas, etc.* quòd, cum voluntas desiderat aliquod objectum malum impossibile, sub conditione si liceret, nunquam efficaciter in illud consentit, quando enim objectum illud, ut optas, dicendo si liceret, et scis non esse nec posse esse licitum, non verè optas, sed tantum tuam propensionem ostendis. Aliud verò esset, si optares malum illud objectum non esse prohibitum, quia per se malum est velle inverti ordinem, et legem naturæ, ut rectè dicunt *Salm. l. c. cum aliis.* Et sic conciliari possunt diversæ præfatæ sententiæ.

14. — « Gaudere, et delectari de opere malo, sub conditione (si liceret), v. g. in prædictis desideriis efficacibus illicitis, quando conditio est possibilis, etsi excusari possit à peccato secundum quosdam DD. si fiat tantum secundum appetitum rationalem, sive voluntatem (secluso omni alio periculo consensûs illiciti, et turpis motûs; qui tamen, quia communiter, et connaturaliter, sequitur, vix tutum videtur in praxi), non potest tamen excusari, si sit delectatio

» voluntaria appetitûs sensitivi, quæ propriè delectatio dicitur,
 » fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio dis-
 » criminis est quia voluntas potest ferri in objectum abstractum
 » à malitia, cum sequatur intellectum, cujus est abstrahere; ap-
 » petitus verò, quia sequitur imaginationem, non fertur in ob-
 » jectum sub aliqua certa conditione statûs, vel temporis appre-
 » hensum, sed ut est in se, ideoque talis delectatio est de ob-
 » jecto absolutè malo. Vide *Laym. et Bon. de Matr. q. 4. p. 8.*

Verius tamen dicendum, quod adhuc semota delectatione ap-
 petitûs sensitivi, quælibet delectatio de objecto hîc et nunc intrin-
 secè malo sit per se illicita, ut tenent *Sanch. Dec. l. 1. c. 2. n. 5.*
Az. t. 1. l. 4. c. 6. q. 10. Salm. 13. n. 61. Ronc. tr. 2. c. 3. q. 3.
et Laym. Suar. ap. Croix. l. 5. n. 82. Ratio, quia (ut bene ait
Croix ib.), quamvis consensus sit conditionatus respectu ad
 objectum, respectu tamen ad delectationem est absolutus, et
 cum delectatio reddat objectum præsens, hîc et nunc tale ob-
 jectum, cum sit sejunctum à conditione coonestante, est simpli-
 citer malum; ergo voluntas delectatur de objecto hîc et nunc
 simpliciter malo, et ideo non potest à peccato excusari. Vide di-
 cenda *infra n. 14.* Secus verò dicendum, si quis diceret, delec-
 tarer de hoc, si non esset malum, ut rectè aiunt *Salm. c. 12.*
n. 61. Az. Pal. et communi.

ARTICULUS II.

An delectatio morosa sit semper peccatum?

15. In quo differant desiderium, gaudium, et delectatio? Quid si quis
 delectatur de nupta sed non quia nupta? — 16. Quando delecta-
 tio sit peccatum? — 17. In quo differat delectatio de re mala et de-
 lectatio de cogitatione rei malæ? — 18. An sit peccatum delectatio
 circa modum malè operandi? — 19. An liceat gaudere de effectu
 bono secuto ex opere malo? — 20. Quid si opus fuerit formaliter
 malum, scil. patratum cum peccato? — 21. An liceat delectari
 de malo Proximi ad bonum finem? — 22. An liceat optare
 mortem filiæ si non posset nubere ob inopiam, etc. Et an liceat op-
 tate sibi mortem ad vitandam vitam nimis duram? — 23. An liceat
 Conjugibus, sponsis, et viduis delectari de actu conjugii? — 24. Quid
 præsertim de Sponsis, et Viduis? — 25. An liceat Conjugibus
 delectari de copula, si Conjux sit absens? — 26. Quot peccata com-
 mittat jactans se de peccato patrato? — 27. An liceat delectatio de
 re solo jure positivo prohibita? — 28. Quid explicandum in delec-
 tatione? — 29. An peccet exercens actionem, ex qua intelligit delec-
 tationem carnalem orituram?

15. — PRÆNOTANDUM ante omnia circa pravas cogitationes,
 aliud esse *Desiderium*, aliud *Gaudium*, et aliud *Delectationem*
morosam. *Desiderium* est voluntatis actus tempus futurum res-
 piciens, quo quis deliberatè intendit opus cogitatum, putà forni-
 cationem consummare. Et hoc desiderium dicitur *efficax*, quando
 quis media suscipit ad ducendum illud ad effectum: *inefficax*

verò si non proponit exequi, sed consentit, quod exequeretur si
 posset, cum v. g. diceret: *Si possem furari thesaurum Ecclesie,*
furarer. E contrario *Gaudium* respicit præteritum, et est cum quis
 sibi complacet de malo opere patrato. *Delectatio morosa* denique
 respicit tempus præsens, et est quando per imaginationem fantasie
 quis reddit sibi præsens opus peccati, nempe actum fornicatio-
 nis, et de illa deliberato consensu delectatur, tanquam actualiter
 fornicaretur, sine tamen desiderio exequendi. Valde autem proba-
 bilis est sententia *Lugonis de Pæn. disp. 16. c. 6. n. 348. Bon.*
de Matr. q. 4. p. 8. n. 3. cum Spor. t. 1. p. 84. n. 24. Laym. l. 1.
tr. 2. c. 6. n. 15. Az. l. 4. c. 6. Tamb. Dec. l. 10. c. 3. n. 3.
Pal. tr. 2. D. 2. p. 10. §. 14. n. 2. item Vasq. Sayr. Reg. Dian.
ap. Salm. tr. 20. c. 13. n. 30. (qui contradicunt *n. 31. cum*
Cajet. Less. Sanch. Ronc. etc.) Hi tenent, quod si quis delectatur
 de copula cum nupta, non quia nupta, sed quia muliere pul-
 chra, etc. non contrahit malitiam adulterii; circumstantia enim
 adulterii tunc non intrat in delectationem, idcirco tantum cas-
 titas, non justitia læditur. Et idem dicit probabiliter *Tamb.* si
 quis affectu venero, sine desiderio, nuptam aspiciat. Hoc ta-
 men non obstante, valde mihi placet id quod ait *Holzm. t. 1.*
p. 316. n. 698. nempe, quod licet ratione delectationis non sit
 obligatio explicandi circumstantiam adulterii, est tamen in praxi
 explicanda ratione periculi proximi concupiscendi (saltem inef-
 ficaciter) mulierem illam nuptam, in quod se conjicit qui de ea
 delectatur. Nulli verò dubium committit adulterium, quoties-
 cumque habeatur gaudium seu complacentia de copula habita,
 vel desiderium de copula habenda cum conjugata, quia tunc vo-
 luntas amplectitur totum objectum pravum cum omnibus suis
 circumstantiis, nec ab illis præscindere potest, ideoque castita-
 tem, et justitiam lædit. Item, si quis delectetur de copula so-
 domitica. Item, si persona, quæ delectatur, sit voto castitatis
 obstricta, etiam contra votum peccat. Hæc sunt certa cum *Tamb.*
Dec. l. 10. c. 3. ex n. 2. apud omnes.

16. — « Resp. Si terminetur id cogitatum opus malum se-
 cundum se, est peccatum mortale, vel veniale, prout ipsum opus
 mortale, vel veniale. Ita commun. ex *D. Th. 1. 2. q. 27. art. 8.*

17. — « Dixi, secundum se: quia si delectatio sit tantum de
 ipsa cogitatione, non autem de opere, non est peccatum, quia
 sicut cogitatio, v. g. de rebus obscœnis, in ordine ad docendum
 vel concionandum, etc. bona est; cogitatio autem de iisdem re-
 bus ex curiositate est mala venialiter: ita consequenter delec-
 tatio de tali cogitatione tanquam objecto, non est mala, sed
 quandoque bona, quandoque venialiter mala.

Alia igitur est delectatio de opere malo, ita ut opus malum,
 sit objectum delectationis, quæ semper est mala; alia est delecta-
 tio de cogitatione objecti mali, ita ut non opus malum, sed ipsa
 cogitatio de opere sit per se objectum delectationis. Et hæc
 vel potest esse bona, si adsit justa causa cogitandi, v. g. causa
 studii, consultationis, etc. cum abominatione objecti; vel potest

esse venialiter mala, si fiat ex curiositate, etc., vel potest esse aliquando etiam graviter mala, si adsit periculum proximum consensus: Ita *S. Thom.* 1. 2. *quæst.* 74. *art.* 8. ubi ait: « Sic » igitur aliquis de fornicatione cogitans, de duobus potest delectari. Uno modo de ipsa cogitatione, alio modo de ipsa fornicatione cogitata... cogitatio autem ipsa secundum se non est peccatum mortale, imò quandoque est veniale tantum, puta cum aliquis inutiliter cogitat de ea; quandoque autem sine peccato omnino, puta cum aliquis aliter de ea cogitat, sicut cum vult de ea prædicare, vel disputare, etc. » Dicit autem esse mortale, quando quis cogitans de fornicatione delectatur de ipso actu cogitato. Et communiter *S. Doctorem* sequuntur *S. Ant. Less. Sanch. Bon. cum Salm. Tract.* 20. *q.* 13. *n.* 27.

18. — « Similiter nec peccatum erit, si delectatio versetur » circa modum malè operandi, non circa ipsum opus malum: » quo modo sine peccato sæpe nos delectant fabulæ, comœdiæ, » bella, homicidia, fraudes, furta, lapsus hominis, v. g. ex » equo, etc. non secundum se, sed modus furandi, rapiendi, artificiosus, et industrius, modus cadendi inopinatus. *Laym. l.* 1. » *t.* 3. *c.* 6. *n.* 2. * (Ita *Sanch. Bon. Azor. Pal. et Sanch. Tr.* 20. » *c.* 13. *n.* 39. *communiter.*) *

Unde resolves:

19. — « 1. Licitum est gaudere, et delectari morosè de effectu » bono, secuto ex opere malo: quia delectatio non est de ob- » jecto malo.

« 2. Si talis effectus sit secutus ex opere secundum se quidem » malo, hinc tamen et nunc culpa vacante, ut v. g. quia factum » est in somno, amentia, ebrietate, inculpabili ignorantia, tunc » etiam de ipso actu licere aliquando delectari, non quidem se- » cundum se, sed ut est causa talis boni effectus, docet *Less.* » *l.* 4. *c.* 3. *n.* 105 et 106. *ex Vasq. l.* 2. *d.* 105. *c.* 21. v. g. de » solutione naturæ facta in somno. Ratio est, quia objectum » delectationis istius non est malum. Vid. *Bon. de matr. q.* 4. » *p.* 8. *Sanch. l.* 1. *mor. c.* 2. *n.* 18. *C. de Lugo de pœn. dis.* 16. » *n.* 389. Imò addunt, licere aliquando desiderare (affectu sim- » plici, et inefficaci desiderio) ut tale quid fiat sine culpa; v. g. » ut in somno eveniat naturæ solutio, ob finem bonum; dum- » modò desiderium non sit tam intensum, ut tale quid proba- » biliter causet: neque sit periculum consentiendi in talem vo- » luptatem. Ratio est, aiunt, quia objectum hujus desiderii, aut » gaudii non est malum. Vid. *Less. et Bon. l.* c.

20. — Quæritur igitur I. An liceat delectari de opere malo, ob bonum effectum inde secutum? Distingue: Si opus fuerit formaliter malum, nempe quia cum peccato patratum fuit, peccat qui de illo delectatur, etiamsi delectetur de opere malo, non ut peccato, sed ut causa effectus secuti. Ita omnino tenendum cum *Sot. Tap. Ronc. et Salm. tr.* 20. *c.* 13. *n.* 47. (contra *Vasq. Less. Pal. Bon. ibid.*) Si verò opus malum patratum fuit sine

peccato, sentiunt *Less. et Vasq.* quibus adhæret *Bus.* licitum esse de illo delectari, non per se, sed ut causa boni effectus. Sed verius tenendum est oppositum cum *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 2. *n.* 16. *Tourn. t.* 3. *p.* 600. *Contl.* 3. cum *Azorio, Croix l.* n. 91. *Ronc. tr.* 2. *c.* 3. *q.* 4. *R.* 12 et *Salm. c.* 13. *nu.* 49. Ratio, quia licet actio non fuerit peccaminosa, fuit tamen objectivè mala; et hoc, ut rectè notant *Salm. n.* 50. *Ronc. et Croix,* in dubium non videtur ampliùs revocandum post *Prop.* 15. damnatam ab *Innoc. XI.* quæ dicebat: « Licitum est filio gaudere de parricidio pa- » rentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias » inde ex hæreditate consecutas. » Nec obstat doctrina *S. Th. in 4. Dist.* 9. *q.* 1. *art.* 4. *q.* 1. *ad 5.* ubi *S. Doctor* dicit: « Si » autem placeat (id est nocturna pollutio, de qua loquitur) ut » naturæ exoneratio vel allevatio, peccatum non creditur. » Et eum sequuntur *Nav. Less. Sa, Sanch. et ipsi Salm. c.* 13. *n.* 52. cum *communi.* Nam rectè dicunt *n.* 18. *Salm. et Ronc. l.* c. intelligendum esse *S. Th.* loqui de pollutione purè naturali, quæ naturaliter provenit à natura se exonerante; et ideo, cum illa non sit objectivè mala, licet sibi complacere, non quidem de delectatione ex ea causata, sed de exoneratione ob illam obtenta. E contrario non licebit delectari de opere objectivè malo, nimirum de pollutione nocturna, quæ evenerit ex tactu, seu ex turpi somno, quia tunc fuisset hæc objectivè mala. Secus, aiunt *Salm. n.* 54. si venerit ex moderato cibo, aut ex studio utili etc. quia tunc pollutio etiam esset naturalis, et liceret de ea habita delectari, modò absit commotio spirituum. Sed hoc mihi non placet.

In quocumque casu tamen licet, per se loquendo, cuique delectari, non de causa, sed de effectu secuto, nempe de exoneratione causata à pollutione, etiam voluntaria; vel de consecutione hæreditatis ob homicidium, modò causa detestetur. Dixi *per se loquendo;* nam hujusmodi delectationes aliquando non carent periculo, ut rectè dicunt *Ronc. l. c. Resp.* 1. *in fin. Salm. tr.* 20. *c.* 13. *n.* 46.

21. — Quæritur II. An liceat delectari de malo proximi ob bonum finem? Prænotandæ hinc sunt duæ *Prop. damn.* ab eod. *Innoc. XI. Prop.* 13. dicebat: « Si cum debita moderatione facias, potes » absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius » morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, et de- » siderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod » temporale emolumentum. *Prop.* 14. Licitum est absoluto desi- » derio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, » sed ut bonum cupientis; quia nimirum obventura est pinguis » hæreditas. » Hæ propositiones justè quidem proscriptæ fuerunt, quia secundum charitatis ordinem, vitam proximi cuicumque nostro temporali emolumento præferre tenemur. Non damnandus tamen, qui gaudet de effectu secuto, scil. de hæreditate obtenta ex morte alterius, si non gaudet de causa, hoc est de morte: licet materia sit periculosa, ut mox supra diximus cum *Salm. et Ronc.*

Licitum est autem gaudere de malo proximi, ob majus bonum

illius, vel innocentis, nempe si delector de proximi infirmitate, et etiam de morte ut sic desistat à peccatis, à scandalis, etc. ut bene aiunt *Tourn. t. 3. p. 338. Ronc. ib. cum Bon. Reg. et Salm. c. 13. n. 43. cum Nav. Bon. Tol. etc.* Idque expressè docet *S. Thom. 3. Sent. Dist. 30. q. 1. art. 1. ad 4.* ubi ait: «Unde, quia charitas ordinem habet, et plus debet diligere quisque se quam alios, et propinquos quam extraneos... Potest aliquis, salva charitate, optare malum temporale alicui, et gaudere, si contingit; non in quantum est malum illius, sed in quantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel Communitatis, vel Ecclesiæ.» Item scribit *S. Gregorius*: «Evenire plerumque potest, ut non amissa charitate, et inimici nostri ruina lætificet, et rursus ejus gloria sine invidiæ culpa contristet; cum et, ruente eo, quosdam bene erigimus, et proficiente illo, plerosque injustè opprimi formidamus.» *Mor. l. 22. c. 22.* Hoc tamen semper intelligendum, servato ordine charitatis, nempe quando malum quod evitatur, præponderat vel cœquat malum proximo optatum. Sic pariter aliqui opinantur, et adhærent *Salm. n. 44. et Ronc.* posse Patrem optare mortem filii, si timet ex ejus flagitiis dehonestandam esse familiam. Licitum est autem gaudere de malo temporali personæ privatæ ob bonum temporale commune, ut *Less. l. 2. c. 47. n. 21. Ronc. ibid. cum S. Th. ut supra, et Salm. cap. 13. n. 45. cum Tol. etc.* Hinc licet etiam gaudere de supplicio malefactoris, ad exemplum aliorum. Et quod dictum est de delectatione, dicendum pariter est de desiderio, ut *Salm. n. 43.*

22. — An liceat sibimet mortem optare, ad vitandam vitam nimis duram causa infirmitatis, sævitæ viri, mendicitatis, et similibus? Negant *Salm. c. 13. n. 46. cum Nav. Abul. et Reg. Ratio*, quia non licet velle mortem ob effugienda aliqua mala minoris momenti. Sed non improbabiler affirmant *Pal. tr. 6. D. 4. p. 1. n. 11. Viva in Prop. 14. Inn. XI. n. 3. Felix. Pot. de 1. Præc. n. 289. item Sotus, Gran. Sancius, et Trull. apud Bus. l. 2. n. 30. vers. 2. Licet, in fin.* casu quo vita tam molesta æstimaretur durior ipsa morte. An autem licet Matri optare mortem filix, eò quòd filia ob deformitatem, vel inopiam nequit nubere, vel quia ob illam Mater malè tractatur à viro? Affirmant *Azor. 1. p. l. 3. c. 12. qu. 2. Pal. tr. 6. D. 4. p. 1. n. 11. et Bon. de Char. D. 3. q. 4. p. ult. n. 7.* Ratio, quia tale desiderium non tam est de malo, quam de bono inde secuturo. Sed id rectè rejiciunt *Salm. n. 46. et Ronc. p. 18. q. 4. R. 1.* Ratio, tum quia nunquam licet ob bonum temporale mortem proximi optare (Hocque videtur non dubitandum cum *Ronc. post Proposit. damn. 13 et 14. supra relatas*): tum quia malum Matris non præponderat malo filix optato.

23. — «3. Non est peccatum, saltem mortale, si conjuges delectentur appetitu tantum rationali de actu conjugii præterito, futuro, vel possibili, respectu compartis præsentis, vel absentis. Item si sponsus desideret copulam futuram, aut de ea de-

lectetur; vel vidua de præterita. Ratio est, quia hi actus habent objectum licitum.

«Dixi, appetitu rationali; quia si sponsus, aut vidua voluntariè consentiant in delectationem sensitivam, et carnalem (quæ ex recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ naturaliter oritur), mortaliter peccat, ut docent *Less. l. c. t. 2. c. 6. n. 120. Bon. Tann. Pal. Vid. Dian. t. 5. misc. Resp. 2. contra Med. etc.* Quia verò ad supradictam voluntatis oblectationem, sensitiva, et carnalis ut plurimum, imò etiam periculum consensûs in fornicationem consequitur, oblectationem, illam voluptatis in praxi vix locum habere, saltem in vidua, et sponsis; inter conjuges tamen, modò periculum pollutionis absit, etiam sensitivam, et venerem delectationem non esse mortale, docent *Fill. Bon. de Matr. q. 4. Sanch. Less. loc. cit. d. 1. et Dian. t. 3. misc. R. 36.* tum quia status matrimonii hæc excusat, uti etiam tactus impudicos, solius voluptatis causa institutos; tum quia hæc tendunt per se ad opus conjugale, licet per accidens opus non exerceatur.»

24. — Duo hîc quærentur multum scitu necessaria: Quæ. I. An sponsis, et viduis liceat delectatio de copula futura, vel præterita. Respondet *Busemb.* quòd licet ipsis delectari, modò delectentur appetitu rationali, non autem carnali. (At rectè addit in praxi, vix hoc posse admitti, cum delectatio carnalis ut plurimum rationali adnectatur.) Hanc tenent etiam *Salm. tr. 20. c. 13. n. 57. cum Nav. Caj. Val. Bon. etc.* dicentes licere sponsis gaudere non de copula ut præsentis, sed de futuritione copulæ. At, etiam secluso periculo delectationis sensitivæ, veriùs dicendum cum *Holz. t. 1. p. 318. n. 701. Ronc. tr. 2. c. 3. q. 5. et Sanch. ac Vasq. Azor. Laym. Pal. Dian. etc. apud Salm. n. 56.* quancumque delectationem voluntatis in sponsis, et viduis de copula futura, vel præterita esse malum. Ratio, quia delectatio reddit sibi objectum præsens; et ideo, semper ac objectum præsens hîc et nunc est malum; cum absit hîc et nunc conditio cõonestans matrimonii, mala etiam est omnis actualis delectatio de illo. Aliud dicendum cum *Ronc.* de desiderio, quo sponsus vult copulam futuram; hoc enim licet, quia, cum voluntas fertur in objectum futurum, potest illud desiderare sub conditione, qua objectum licitum erit. At quia in tali desiderio adest etiam periculum delectationis, idcirco hortandi sunt sponsi, ut sedulo à se avertant hujusmodi turpes cogitationes.

25. — Quæ. II. An conjugibus liceat delectari de copula, etiamsi alter conjux sit absens? Negant *Salm. de Matr. c. 15. n. 90. cum Nav. Sa, Ronc. etc. apud Croix. l. 6. p. 3. n. 337.* quando delectatio habeatur cum commotione spirituum; quia dicunt talem commotionem non esse conjugibus licitam, nisi ordinetur ad copulam. Sed *Ronc. et Salm.* non congruenter loquuntur, nam ipsimet *Salm.* admittunt *n. 84 et Ronc. tr. 12. p. 296. q. 6. R. 11. cum S. Anton. Conc. Dian.* (et est communis, ut dicemus alibi de *Matr. l. 6. n. 933.*) quòd tactus impudici (qui

certè nequeunt ut plurimum esse sine commotione) inter conjuges, absente periculo pollutionis, sint liciti, saltem non graviter illiciti, etiamsi ob solam voluptatem capiantur, et ad copulam minimè ordinentur. Ideo aio, cur non est idem dicendum de delectatione? Quare verè probabilem censeo sententiam *Bus.* quæ dicit licitum esse conjugibus delectari, etiam carnaliter de copula habita, vel futura, semper ac absit periculum pollutionis. Ratio est, quia (prout dicunt *Salm. d. n. 84.* loquendo de tactibus impudicis) ipse status Matrimonii hæc omnia licita reddit; alias status matrimonialis nimis scrupulis esset obnoxius. Hanc sententiam tenent, præter *Fill. Bon. Sanch. Less. et Dian. cum Bus. ut supra num. 23. in fine, S. Anton. p. 1. tit. 5. § 1. c. 6. Cajet. 1. 2. q. 74. art. 8. ad 4. Coninc. D. 34. dub. 11. concl. 1. Croix l. 6. p. 3. num. 337. cum Gerson. Suar. Laym. et aliis plurimis; item Vasq. Aversa, etc. apud Salm. n. 88 et 89. qui probabilem putant. Et favet D. Thom. q. 15. de Malo art. 2. ad 17, ubi dicit quòd conjugibus, sicut copula est licita, ita et delectatio de illa.*

26. — Ultimò hîc notandum cum *Salm. tr. 20. c. 13. n. 66 et 67. cum Lug. Caj. Nav. Pal. Dic. etc.* quòd, si quis se jactet de peccato gravi à se verè patrato, debet explicare in Confessione etiam speciem peccati; quia tunc communiter jactantiæ additur complacentia de peccato facto, quæ sumit eandem speciem peccati. Secus autem, si jactantia sit de peccato ficto.

27. — « 4. Delectatio morosa, de rebus solo jure positivo prohibitis, non est illicita, modò non fiat sub ratione prohibitionis: v. g. si Carthusianus, vel alius die jejunii se oblectet de cogitato esu carniùm, quia non est de opere malo, cum lex tantum vetet comestionem externam. *Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 9. Less. l. 4. c. 3. n. 111 et 113. (Et ita tenendum cum Salm. c. 13. n. 37 et 38. Pal. Vasq. Sanch. Less. communiter, et Ronc. tr. 2. c. 13. q. 3. R. 11. quiddid dicat Croix l. 5. n. 81. Non licet autem delectari de Missa ob oblivionem relicta, et simili; quia omissio est objectivè mala, ut Ronc. ibid. q. 5. cum Azor. et Sanch.)* »

28. — « 5. Qui delectationem morosam mortalem confitetur, addere debet circumstantias operis, de quo fuit delectatio: v. g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio; uno, an pluribus: in materia carnis, an de conjugata, moniali, consanguinea. Quod tamen limitant *Azorius, Sa. Vide Luxuria, Salas. l. 7. tr. 13. d. 16. s. 6. n. 59.* etc. si delectatio feratur in objectum apprehensum secundum totam suam malitiam, non autem si tantum secundum partem, v. g. in fœminam apprehensam, ut non suam, non tamen, ut alteri nuptam, vel ut monialem: tunc enim probabile esse aiunt, delectationes tales reduci ad speciem simplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Less. Bon. Dian. Pal. Vide Lugo d. 16. n. 363.* Aliud est ipso de opere externo, quod semper fertur in objectum secundum totam suam malitiam: aut etiam desiderio efficaci, quod fertur in opus externum, se-

» cundum se, et ut est à parte rei; ac proinde est ejusdem cum illo speciei; ideoque ejus circumstantiæ semper fatendæ sunt. » Vide *Auct. cit. (Vide dicta. n. 15.)* »

29. — « Resp. 2. Si quis sine causa, et necessitate actionem exerceat, ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter orituram (v. g. ex curiositate legit, vel audit turpia), tamen sine directa intentione, et sine periculo consensûs, peccat venialiter; si verò justam causam habeat, nihil peccat. » (Vide supra in 6. *Præc. l. 3. n. 482. v. 6. Si pollutio.*) »

« Quæres, An voluntas delectationem carnalem positivè reprimere teneatur? »

« Resp. 1. Si voluntas plenè eam advertens, negativè, et permissivè se habeat, ita ut nec approbet, nec repellat, dummodo id non permittat ex ipsius delectationis complacentia, nec periculum sit ulterioris consensûs, probabile est, quod docet *Cajet. et Sanch. 1. mor. c. 12.* non peccare mortaliter: tum quia non consentit in delectationem: tum quia moraliter est impossibile, omnes illos motus evitare: tum quia ex justa causa illos licet permittere, etiam secundum adversarios. »

« Resp. 3. In praxi tamen verius videtur, quod docent *Vasq. Azor. Lessius, Becan. 1. 2. t. 2. q. 5. c. 5.* sine justa causa eis non resistere, esse mortale: quia fere semper voluntas est exposita periculo consensûs; et contrarium credere, est nimia sui confidentia, et præsumptio. Moderatè *Laym.* utramque sententiam probabilem fatetur, et ait delectationem videri mortalem, nisi saltem actum simplicis displicentiæ circa illam elicias: et si efficaciter animum ad alia divertere negligas, cum facillè possis, et speres, te tali modo posse depellere. Vide *Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 3. (Vide fusè dicta supra hoc puncto lib. 5. n. 7.)* »

DUBIUM III.

DE DISTINCTIONE PECCATORUM.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

30. Quomodo peccata differant specie quoad materiale, et quomodo quoad formale peccati? — 31. Ex quotuplici radice desumatur diversitas specierum? — 32. An peccata specie distinguantur ex oppositione ad virtutes, vel ex diversitate objectorum? — 33. An ex præceptis diversis peccata specie distinguantur? — 34. An peccatum ex objecto levius possit excedere gravitatem peccati superioris speciei?

30. — « Resp. Peccata, quoad materiale, sive entitatem positivam, specie distinguuntur ex objectis formalibus, et circumstantiis speciem variantibus, quatenus eæ objecti formalis ra-